

DERİN GEÇİTTE

VALENTİNA GAVRİLOVNA ŞULBAYEVA

Hakas Oyun yazarı Valentina Gavrilovna Şulbayeva, 1939 yılında Taştıp rayonundaki Çılanıñ köyünde çiftçi bir ailenin çocuğu olarak doğdu. İlk okula Çılanıñ'da başladı. Babası II. Dünya Savaşında hayatını kaybedince Şulbayeva yetim kaldı. Okulu Abakan'da bitirdi. 1959'da okul bitince iki yıl köyde öğretmenlik yaptı. Fakat o gazeteci olmak istiyordu. 1961 yılından itibaren Leningrad'daki üniversitenin gazetecilik bölümüne girdi. Okul bittikten sonra Abakan'daki "Lenin Çolı" gazetesinde çalışmaya başladı. Daha sonra Hakas radyosunda redaktör olarak görev yaptı. Görevi sırasında yaptığı geziler, karşılaştığı insanlar onun eserlerinin temelini oluşturdu. İlk oyunu "Sarnalbaan Sarın" sahnelendi ve bütün ülkede münekkitlerin büyük beğenisini kazandı. Genç yazarı Moskova'daki Tiyatro Enstitüsünün büyük kurslarına davet ettiler. Burada tiyatro sanatıyla tanıştı, meşhur dramaturgların derslerine katıldı. Günümüzde Hakas yayım evinin baş redaktörlüğünü yapmaktadır. Hakas halkının yetiştirdiği en önemli oyun yazarlarından biri olan Şulbayeva, oyunlarında Hakas halkının zamanla hayatında meydana gelen değişimleri konu olarak işler.

Şulbayeva 1985 yılında, dört oyununu (1.Sarnalbaan Sarın 2.Sın Müüzi 3.Hınızına la Sastırba 4.Çurtas Salğaçında) kitaplaştırdı.

Türkiye Türkçesine aktardığımız *Tirin Kiçigde* (Derin Geçitte) adlı oyunu "Ah Tashıl" adlı edebiyat almanağının 40. sayısında (1992) yayımlandı. Yazar bu oyununda perestroyka (yeniden yapılanma) ve glâsnost (açıklık) politikalarıyla Hakasların hayatında meydana gelen değişimleri bir ailenin dramı şeklinde anlatıyor. Yeni hayata alışma, Afganistan savaşının insanlar üzerindeki etkisi, Hakas kadının fedakârlığı oyunda işlenen diğer konular.

DERİN GEÇİTTE

İki Bölüm, Dokuz Perdelik Oyun

Oyuncular:

Klanya: Üç oğlanın annesi, 65 yaşında kadın.

Payapan: Onun kocası.

İvan Petroviç veya Paynuş: Onların oğlu.

Timke: Afganistan'da savaşmış, 27 yaşında, onların oğlu.

Pana: Cezaevinden çıkan 25 yaşında erkek, onların oğlu.

Antip Nikanoroviç: İvan Petroviç'in birlikte öğrenim gördüğü arkadaşı, partinin bölge başkanı.

Paara veya Varya: İvan Petroviç'in karısı.

Keres: Klanya'nın arkadaşının kızı, aktris, 45 yaşında.

Pacan: Pana'nın birlikte öğrenim gördüğü arkadaşı.

Matilda: Pana'nın kız arkadaşı.

Tayka: Öğrenci

Ogas: Klanya'nın komşusu, 65 yaşında kadın.

Toplam 12 kişi: 6 erkek, 6 kadın

Hakasya'da değişimin başladığı zamanda geçiyor.

Birinci Bölüm/Birinci Perde

(Klanya kadının evi. Ev sahipleri zengin değiller. Paslanmış demir yataklar, yüzeyleri eskimiş mobilyalar, etajer, raf, sehpa. Yaşlı kadın, Timke, Pana ile birlikte Pana'nın kız arkadaşı Matilda.)

Klanya: Çocuklarım, sizlerle konuşacağım bir konu var. Paynuş'u çağırttım, gelmedi. Büyük işte çalışan kimse, zamanı yok herhalde. *(Çok zorlanıyor, konuşmıyor.)*

Pana: Haydi konuş, ne konuşacaksan. *(Yaşlı kadın susuyor.)*

Timke: Yüzün beyazlaşmış anne. Ne oldu? Anlat.

Klanya: Hiçbir şey olmadı.

Pana: Ee.. Ne konuşacaktın?

Klanya: Paynuş gelsin... O zaman...

Matilda: Yoksa ben mani mi oluyorum? Ben gideyim.

Klanya: *(Matilda'ya)* Yok, sen, çocuğum, sigara içme. Erkek gibi tütürüyorsun. Kız kişiye yakışmıyor.

Pana: O, anne, erkek olmuş. Baksana kıza benziyor mu?

Matilda: Sen kapatıver çeneni. Erkek de olurum, sana ne gerek?!

Pana: Cıvılda!

Timke: Vay failler. Anne, konuşacak bir şeyin varsa konuş.

(Klanya cebinden mektup çıkarıyor)

Klanya: Dün akşam getirdiler. Gece boyunca uyuyamadım.

(Pana mektubu alıp sesli okuyor.)

Pana: "Merhaba, Klanya Vasilyevna. Size Nina Mitrofanova yazıyor, sizin kocanız Feofan Maksimoviç'in karısı. Bu mektubu alınca şaşıracaksınız. Fakat ne edersen hayat böyle, yapacak başka bir şeyim yoktu. Feofan hasta, döşekten kalkamıyor. Doktorlar onun iyileşmeyeceğini söylüyorlar. Ben ona bakamam. Kendi sağlığım da yerinde değil. Geliniz, Klanya Vasilyevna, götürünüz kocanızı. Benim ondan olma çocuğum yok. Sizin üç çocuğunuz var. Siz de bakınız. Gelmeyecekseniz de, bunu yazınız. Ben onu özürülüler evine vereyim. Benim adresim: Kızılyar , Gagarin Cad-

desi, 20. Feofan Kray hastanesinde yatıyor. İkinci bina, 42. yatak” (*İmza.*) Vay canına! Vay canına! Serseri babamız bulundu!

Timke: Fail! Vay fail! Ha! (*Hava yetmiyor gibi, nefes alamıyor, sonra kendini tutamarak kahkahayla gülüyor.*) Ne komik. Gördünüz mü böyle örnek, ha..

Matilda: (*Pana’ya*) Baban varmış, fakat sen yok demiştin.

Pana: Öyle babayı, sen baba edin.

Matilda: Utanmazlar, bulmuşlar aptalları.

Pana: Utanmaz!? Ben onu, karşılaşırsam, yüzünden sürükleyip getireyim?

Klanya: Hey, yavrum, Kötü düşünme. Kötülük yapan kimseye iyilikle karşılık vermemeli. Tanrı o zaman sana merhamet eder.

Pana: Merhamet eder! Kim bize merhamet etti ha? Anlat, kim? Babam? Tanrı? Niçin o bize merhamet ettiyse gökten bir tane altın düşürmedi. İyi yaşayın, sıkışmayın diye. O zaman biz kuru kemikler kemirerek büyümezdik.

Timke: (*Annesine*) Et kombinasında çalışmasaydın, bizi nasıl büyütecektin?

Klanya: Allahın günü. Bir yolunu bulur geçinirdik. (*Susuyorlar.*) Baban o kadar da kötü insan değil.

Pana: “Sağlam” adam, çocuklarını atıvermiş.

Matilda: Nereden biliyorsun, belki, o başka bir kadını sevmiştir?

Pana: Sus, kesik kuyruk!

Matilda: Olmuyor mu? Oluyor. (*Klanya’ya.*) Ben olsam, ona birkaç söz yazardım.

Klanya: Gençlikte yanlış da yapıyor.

Timke: Sen, anne, soyut konuşma, Doğru, nasıl söylerler, açık soru soralım: O bize gerek mi değil mi?

Pana: Sen soruyu soruyorsun, filozof. Kime gerek o burada, kime?

Klanya: Öyle söyleme, çocuğum. İnsan insana gerek olur.

Timke: O-oo. Kemiksiz sözler bunlar, anne, soyutlama. Bu yaşa geldin, hayatı hâlâ bilmiyorsun.

(*İvan Petroviç giriyor.*)

İvan Petroviç: Merhaba. Bu ne telaş? Anne acelem var, saat üçte toplantı var. Niçin çağırdın?

Pana: Vay canına! Oku ağabey, bu mektubu.

(*İvan Petroviç mektubu okuyup, masaya bırakıyor, konuşmuyor.*)

Klanya: Bilmiyorum Paynuş ne edeceğimi.

İvan Petroviç: Kendin bilirsin, anne. Ağır olmaz mı sana? Bakabilir misin?

Pana: Annem bakmaz ona, bakmaz!

İvan Petroviç: Bağırma. Git kardeşim, özel sorunlar, başkasının karışmayacağı sorunlar.

(*Giriyorlar Keres’la Pacan.*)

Keres, Pacan: Merhabalar.

Pacan: Hangi perestroyka gidiyor, hemşehrilerim?

Pana: Derin!

(*Keres herkesle tokalaşıp merhabalaşıyor.*)

Keres: Bu sana, Klanya teyze. (*Klanya'ya bir çiçek veriyor.*) Çiçeklerin yanından boş geçemiyorum.

Klanya: Bak şu Keres'e. Olmayan paranı niçin çiçeklere harcıyorsun.

Keres: (*Gülüyor*) Ben, Klanya teyze, para harcamayı çok seviyorum. Şimdiye kadar zengin olmadım, şimdiden sonra mı olacağım. (*Timke'ye el uzatıp*) Filozof, bugün, oo-o, ne sinirli, duygulu. (*Pana'ya.*) A, bak... A sen niçin şiş gibi sivrilmişsin? Ha-a?

Pana: (*Yüzünü buruşturup.*) Duvar!?

Keres: Güzelim, bayanlarla öyle konuşulmaz. (*İvan Petroviç'e doğru yürüyüp.*) Vanya... İvan Petroviç merhabalar. Duydum ki işinizde terfi etmişsiniz. Şimdi bizim de aramızda büyük yönetici var.

İvan Petroviç: A sen, Keres, böyle şenleniyorsun.

Keres: Benim şenlenmem gerek, aktrisim ne de olsa. (*Gülüyor.*) Veya, ben çiçeği olmadan çiçeklenen çiçeğim. Merhaba Matilda. Affet, görmedim seni.

Pacan: Niçin davulunuz düşmüş oturuyorsunuz?

Klanya: Sorma, Pacan. Bizde kötü haber var.

Pacan: Nasıl?

Timke: Fail bulundu?

Pacan: Hangi fail?

Pana: Serseri babamız.

Keres: Baba bulununca mutlu olmak gerek.

Pana: Al sen oku, ne yazıyor onun karısı. (*Mektubu Keres'e veriyor, o okuyor.*)

Keres: Vay canına? Nasıl kadınlar var. Sağlıkta gerekli, hastalanınca gereksiz.

(*Ogas giriyor.*)

Ogas: Selâmlar, merhabalar. Oo-o, aman Tanrım, az kalsın vuruluyordum. Alttaki marketi kurşunlamışlar. Köşede durdum. (*Gösteriyor.*) Ne zor zamandayız. Nasıl karıştırdı bizi bu prestroyka denen şey.

Pacan: Bugün sıkıştık, yarın, Ogas nine, bundan da zevk alırız. (*Kolunu boynuna doluyor.*)

Ogas: Tabutta mutlu oluruz. Bak, ben milletvekili iken, böyle hayat yoktu.

Klanya: Sen o vekilliğine takılmışsın, Ogas. Ben milletvekili iken, ben milletvekili iken. Milletvekili olup Moskova'yı mı ihya ettin?

Ogas: Moskova'yı ihya etmedim, fakat atlı arabaya bindim. Tiki-tak, tiki-tak... (*Gülüşüyorlar.*) Sonra, Klanya, çocukların ne diyor? O haberi duyunca, geceleyin uyuyamadım. (*Klanya ses çıkarmıyor.*)

Pana: Ogas nine, sen bir soruyu cevapla. Bizi babamız büyüttü mü, baktı mı küçükken?

Ogas: Nereden. O sizi daha küçükken terk etmedi mi.

Pana: Duydun mu anne? Attı o bizi. Bizim gereğimiz yokmuş ona.

Timke: Şimdi fail bize karışıyor.

Klanya: Baban seni, çocuğum, yedi yaşına kadar büyüttü. Unuttun mu?

Timke: Unutmadım. Ben hiçbir şey unutmadım. Onun nasıl gelip, bizim biricik boğamızı kestiğini.

Pana: Evet, evet, biz o zaman köyde yaşıyorduk.

Timke: İnsan değil o, fail.

Klanya: Öyle deme çocuğum. Ne de olsa o senin baban

Timke: *(Bağırıyor.)* Yoktur benim babam! Yok! Kesin bu konuşmayı!

Pacan: Ben burada yabancıyım, fakat fikrimi söyleyeyim. O çocuklarını büyütmedi, evet! Büyütmedi! Nafaka ödemedi, evet! Ödemedi. Nasıl baba o? Baba kişiye çocuklarını yetişinceye kadar büyütme gerek.

Seseler: Doğru, doğru, Pacan.

Pacan: Bak, benim iki çocuğum var. Ben o yaramazlardan gözümü ayırmıyorum. Birini müzik okuluna verdim. Diğerini güreşle uğraştırıyorum. Her yönden yetişsiner. Ebeveyn uzak görüşlü olmalı.

Sesler: Söyle Pacan, söyle, akıllıca.

İvan Petroviç: Çok doğru sözler, Pacan. Fakat bu bize yetmiyor. Çocuklara çok dikkat etmiyoruz.

Keres: Orası öyle. Fakat bana bu da az. Feofan Maksimoviç yalnız başına, döşekten de kalkamayıp yatıyor olmalı. Şehir büyük, halk çok, fakat o hiçbirine, kimseye gerekmiyor.

Klanya: Gitmeli... Getirmeye...

Pana: Ben onu eve sokmam! Sokmam, anne!

Timke: Ben soyut konuşmayacağım. Meseleyi doğru açıklayayım: Ya o, ya biz.

Klanya: Diri et çekip kesilmez. Payapan suçlu, fakat o şimdi hasta, bakacak kimse yok.

Ogas: Sonra, Klanya, aptalsın sen. Birinci kocandan gün yüzü görmedin. İki yıl döşekte yattı. Tanrı yardım etti canını aldı. Paynuş o zaman üç yaşında idi. Şimdi de bununla mı acı çekeceksin?

Klanya: Kaderim böyle imiş, Ogas. *(Gözyaşını siliyor. Ağlamaya başlıyor.)*

Keres: Klanya teyze ağlama. Sizin yerinizde olsam ben de öyle yapardım.

Matilda: *(Şarkı söylüyor.)*

Mutluluğum benim,
Nerdesin sen?
Seni ben özledim,
Ne zamandır diliyorum.
Nerelerde kayboldun?
Yoksa benden saklanıyor musun?

Gel çabuk bana,
Yoksa ben varayım sana.
Mutluluğum benim,
Saklanma benden,
Veya seni bulayım,
Yamaçta otlatayım.

Timke: *(Bağırıyor.)* Koku! Yine ölü kokusu geldi.

Klanya: Yavrumsun, hiç koku yok.

Timke: *(Burnunu kapatıp)* Kokuyor. Öyle kötü kokuyor ki. Kapı açın! Çabuk kapı açın! *(Gömleğini çekip yırtıyor.)*

Klanya: Telaşlanma yavrumsun. Deden de savaştı. Untus'da dayın da savaştı.

Timke: Onlar yurdumuzu müdafaa etmişler. A, ben neyi savundum? Düşmanları, o kana doymaz kuzgunları. Leva'yı onlar öldürdüler. Jambul'u, benim arkadaşımı da öldürdüler. Ve Yura nasıl bir gençti. Yerin altında yatıyor. Ve ben yaşıyorum, sizin şarkılarınızı dinleyip duruyorum. *(Ağlıyor.)*

Keres: Timke, güzelim, nasıl yardım ederiz sana?

Timke: Bana hiç kimse yardım edemez. Biliyor musunuz benim elimde Afganlılar kokuyor. Onların kokuları bana bulaşıyor. Gece yatınca, onları sayıyorum. Onların hepsi benim elimden geçtiler. Bana, ölen savaşçıları taşıma emri verdiler. Ölmüş savaşçı bulununca, beni çağırıyorlar: "Timke, gel, ceset burada". Ne kadar insan götürdüm yarlardan, çukurlardan, siperlerden. Fakat kokuları bende kaldı. Onlar beni bırakmıyorlar. Uyuyunca çağırıyorlar: "Timka, ceset! Timka, buraya gel!" Nereye gideyim? Nereye kaçayım?

Keres: *(Timke'yi başından okşayıp)* Güzelim, sakinleş.

Timke: Güzeller orada, Afganistan'da, yatıp kaldılar. Benim gibiler döndü. Afganistan kim seni düşünüp buldu? Kim?

Klanya: Yavrumsun, gidelim, yatıver. Başına, belki, iyi gelir.

Timke: Başım benim ağrımıyor, anne. Yüreğim ağrıyor. Çarpıyor. Gece gündüz, gece gündüz. *(Klanya Timke'yi başka odaya götürüyor.)*

Pacan: Ben gitmeliyim. Pana, ben senin için geldim, sana iş buldum.

Matilda: Peki, sen söyledin mi cezaevinde yattığını.

Pana: *(Matilda'ya.)* Karıştırma.

Pacan: Söyledim, alacaklar.

Pana: Kim senden bana iş bulmanı istedi?

Pacan: Bağırsak. Çalışmadan yaşanır mı?

Pana: Bu benim meselem.

Pacan: Peki, sen bilirsin. Gerekirse telefon et. İşte benim telefonum. *(Kağıda yazıyor.)* Hoşça kalın.

İvan Petroviç: Ben senden utaniyorum Pana. Birlikte okuduğun arkadaşın senin

için kafa yoruyor, ve sen... Timke'ye bir şey diyemem. O hasta. Sen sağlamsın. Niçin şimdiye kadar işe girmedin?

Pana: Dinleniyorum. Sen, ağabey, cezaevinde tatlı hayat olduğunu mu zannediyorsun?

İvan Petroviç: Ha-a, bu yüzden, şimdi yaşamak tatlı? Ben biliyorum, anlıyorum, sen hayatı nasıl yaşıyorsun.

Pana: Nasıl?

İvan Petroviç: Bu konuyu yalnız olduğumuzda konuşuruz.

Perde/İkinci Sahne

(Hastahane. Odada iki yatak. Yatakların yanında kaplar. Odanın ortasında masa. Yataklardan biri düzgün görünüyor. Orada kimse yatmıyor. Diğerinde Payapan Maksimoviç yatıyor. Kapı vuruluyor. Elinde büyük paketle giriyor Klanya.)

Klanya: Gireyim mi? Burada mı yatıyor Payapan? *(Kendi adını işitip, Payapan etrafına bakıyor. Doğrulamak istiyor, fakat doğrulamıyor. Gözlerine inanamayarak, şaşırıp, beklemediği misafire bakıyor.)* Hey, tanıyamadın mı? Fakat ben seni görür görmez tanıdım. Evet, merhaba. *(Elini uzatıyor. Payapan ona elini vermiyor. Klanya Payapan'ın elini silkeliyor.)*

Payapan: Klanya... Klanya... Sen... Buraya.. Nasıl olup?..

Klanya: Nasıl mı oldu, hasta insanın yanına gelemez miyim.

Payapan: Konuş, Klanya, konuş. Ana dili tatlı.

Klanya: Burada yatıyorsun ha?

Payapan: Klanya... Otur, Klanya. Benim burada olduğumu nasıl öğrendin?

Klanya: Karın yazdı.

Payapan: *(Öfkelenip.)* Bulmuş, bulmuş. İzin vermedim, kendisi bulmuş. Biliyorum mektupta ne yazdığını...

Klanya: Neren ağrıyor?

Payapan: Sorma, Klanya. Görüyorsun ben... canlı iskeletim. Öyle de olmuyor, böyle de olmuyor. Çürüyorum burada.

Klanya: Nasıl tedavi ediyorlar?

Payapan: Veriyorlar böyle haplar. *(Tabletleri gösteriyor.)* Ben onları içmiyorum da. Yastık altında birikiyorlar.

Klanya: Bak şuna. Böyle iyileşmeyi mi umuyorsun?

Payapan: İyileşmem ben, Klanya, benim için tek yol.

Klanya: İyileşirsin. Biz seni otlarla tedavi ederiz.

Payapan: İçmem, Klanya senin ilâcını. Boğazımdan geçiremem. Burada, damağım da durur. Niçin buraya geldin? Beni çatlatmaya? Çatlat, çatlat!

Klanya: Tanrı seni çatlatır.

Payapan: Niçin geldin?

Klanya: Niçin? Niçin? Seni götürmeye geldik. Paynuş da burada. Beni içeri soktu.

Gider misin?

Payapan: Nereye?

Klanya: Eve, başka nereye.

Payapan: Benim evim burada, Kızılyar'da. Abakan yolu bana kapalı. Büyük kar yolu kaplamış.

Klanya: Kar, hava ısınınca erir.

Payapan: Klanya, benim derimi diri diri yüzme. Seni ben çağdırtmadım.

Klanya: Bak, şimdi de kovuyor musun?

Payapan: Git!.. Gidiver!.. Gidiver!.. Klanya... *(Yastığına dönüp yatarak, hıçkırıklarla ağlıyor.)*

Klanya: Çekinme, Payapan. Hayatta neler olmuyor. İnsandan olur, su da yatağından taşar. Ben seni suçlamıyorum. Tanrı bana böyle kader yazmış işte.

Payapan: Ne aptalmışım, ne aptalmışım. Hayatımı tütün, sigara gibi yakıverdim. Bakma bana. *(Yüzünü öbür tarafa döndürüyor.)* Yüzsüz insanım ben. Çocuklarımı attım, annemi de görmedim. Öldüğünde, gömmeye gittim. Zavallı, Klanya atılan kurşun dönecek olsa...

Klanya: Sular tersine akacak olsa, ne yaparsın. Ye. Ben sana, kendi yemeklerimizi getirdim. *(Payapanın kabına yemekler koyuyor.)* Burada size pek de iyi bakmıyorlar gibi. Evet, ben bunu döküp geleyim. *(Yatak altında biriken kap kacağı çıkarıyor.)*

Payapan: Bırak bırak. Kendileri çıkarsınlar.

Klanya: Kendileri. Ee.. Ben niçin buradayım? *(Çıkıyor.)*

Payapan: *(Kendi kendine)* Atılan mermi dönecek olsa... Yarım ayda bir defa bile gelmedi. Ona sadece benim param gerekli.

(Klanya giriyor.)

Klanya: Bak.. Niye yemiyorsun? *(Yanına gelip Payapan'ın ağzına yağla katılmış dalgan sokuyor.)*

Payapan: Senin elinden kaç yıldır yemedim?

Klanya: *(Gülüyor.)* Başka elden daha tatlı geldi herhalde.

Payapan: Ben kötü görünüyor muyum?

Klanya: O-oo. Pek yakışıklı. *(Gülüyor.)*

Payapan: Sen böyle şakacısın. *(Klanya'nın elini tutuyor.)* Çocuklar nasıl yaşıyor?

Klanya: Gidince görürsün.

Payapan: Gitmem. Benim utancım hâlâ var. Hangi gözle onlara bakacağım?..

Klanya: Utanç is değil, gözünü kapatmaz?

Payapan: Klanya... Klanyacığım., sen Tanrısın; geniş, merhametli, acıyan.

Klanya: *(Gülüyor.)* Tanrıyı niye bıraktınsa?

Payapan: Başka Tanrı aradım. Fakat Tanrı yok. Tanrı sadece sensin. Ne aptalmışım. *(Ağlamaklı oluyor.)* Klanya, götür beni, çıkar beni buradan. Burada ben çürüyorum. Öleceksem kendi memleketimde öleyim. İnsan yurdunda yatmazsa...

* Kavrulmuş buğdayın öğütülmesiyle elde edilen yiyecek.

Klanya: Karınla konuşmak gerek.

Payapan: Ona benim gereğim yok. Yarım ayda bir defa gelmedi. Benim param var. Yarısını versin, benim gücüm o.

Klanya: Bak, o para canına yardımcı olacak mı. Varsın alsın.

Payapan: Benim param, benim gücüm. Versin.

Klanya: Para, kağıt o. Para nerede harcanmıyor. Tuhh ona. Dışarı çık, gel, yok.

Perde/Üçüncü Sahne

(Hastahane yanındaki dükkân. Küçük, temiz gibi. Etrafta dallı ağaçlar, çeşit çeşit çiçekler. Uzun oturakta İvan Petroviç gazete okuyor. Onun yanından çabuk adımlarla Keres geçiyor. Onun elinde çiçekler.)

Keres: Vanya... Seninle burada karşılaşacağımı ummazdım.

İvan Petroviç: Keres... Ne tesadüf. Nereden çıktın?

Keres: Bugün benim tatil günüm. Sizin seferiniz için acele etmedim. Klanya teyze nerede?

İvan Petroviç: Odada, konuşunlar.

Keres: *(Gülüyor.)* Öyleyse biz de konuşalım.

İvan Petroviç: Otur buraya, Keres. Anlat, nasıl yaşıyorsun.

Keres: Keres küçük bir kuşcağız. Uçuyor yeryüzünde. Vanya, İvan Petroviç, siz nâsılsınız?

İvan Petroviç: Siz... İvan Petroviç... Sana ben Vanya'yım.

Keres: Müdürsün ne de olsa, biz sıradan halkız. *(Gülüşüyorlar.)*

İvan Petroviç: Müdürler de insandır herhalde.

Keres: Ben seni durmadan düşümde görüyorum. Ya, sen? Girmiyorum ben düşe.

İvan Petroviç: Giriyorsun.

Keres: Teşekkürler, bunun için de teşekkürler. Ben, senin hayatından beni çoktan çıkardığımı düşünüyordum.

İvan Petroviç: Yürek çıkarılıp atılmıyor Keres.

Keres: O kadar yıl geçmiş olsa da, anlat, Vanya, niçin o zaman öyle oldu?

İvan Petroviç: Senin işin Keres, beni ürküttü.

Keres: Evet, benim işim insanları ürkütüyor. Petya'ya, benim kocama, ben yersiz yurtsuz yeryüzünde gezinen kedicik oldum. Bu yüzden o benden kaçtı. Yok, ben ondan kaçtım

İvan Petroviç: Bizim kaderimiz benzer, Keres. Benden de karım kaçtı. Ben de gülünç kedi oldum. *(Gülüşüyorlar.)* Eğer, gerçeği söylemek gerekirse, sanatçı kişi sanatçıyla yaşamalı. O şekilde hayat güzel olur.

Keres: Yeni Amerika'yı aşılıyorsun, Vanya *(Gülüşüyorlar.)*

İvan Petroviç: Seninle, Keres, Mutlu, huzurlu.

Keres: Ben, Vanya? Çocuk yok. Koca yok. Öz kardeş, bacı yok. Tek başıma. Çocuğum oldu, öldü. Anneciğim vardı, şimdi yok. Buna gücüm yetmiyor. Belki, bu

yüzden ben senin annene tutunuyorum. Onlar iyi dosttular.

İvan Petroviç: Keres beni kardeş edin.

Keres: Kardeş... Sen bana, Vanya, kardeşten de kıymetlisin. (*Kucaklıyor.*) Kaç kere senin çalıştığın iş yerine geldim. Azıcık durmaya, göz ucuyla da olsa görmeye, nasıl çalışıyorsun, yürüyorsun. Vanya, niçin tiyatroya gelmiyorsun? Ben seni düşünüyorum, durmadan düşünüyorum.

İvan Petroviç: Götür beni, Keres.

Keres: Nereye?

İvan Petroviç: Nereye olursa.

Keres: Her zaman birlikte oluruz.

(*İvan Petroviç ses çıkarmıyor.*)

Güzelim, şaka ediyorum. Biz hiçbir zaman birlikte olamayız. Sen yüksek merdivende duruyorsun. Herkesten öndesin. Sana yoldan çıkmak yaramaz.

İvan Petroviç: Ben yoruldum, Keres uğraşıp yaşamaktan. Yoruldum koltukta oturmaktan, mücadeleden, girişmekten, dalaşmaktan. Bazen küçük bir köye gitmek istiyorum. Ağaç kesip, ev yapmaya. Hiç kimseyi görmemek, duymamak istiyorum. Temiz havada ağaç kesmek veya ekin biçmek istiyorum.

Keres: Kesmişsin, biçmişsin Vanya. Sen yüksekte uçmaya yaratılmışsın.

İvan Petroviç: Yüksekte uçup, alçakta oturuyorum. Neye yaradım ben? Benim birlikte okuduğum arkadaşlarım yazarlar, meşhur sanatçılar, öğretmenler. Fakat ben, işe yaramaz görevliyim. Halkın nefret ettiği bir aygıtım.

Keres: Sen adamsın, Vanya. İyi adamsın.

(*Susuyorlar. Radyodan şarkı duyuluyor.*)

Ottan ota uçmak için,
Kelebecik olayım.
Yükseklere çıkmak için,
Yüksekte sana bakmak için,
Gökyüzünde uçmak için,
Kırlangıç olayım,
Keyifli keyifli söylemek için,
Senin gönlünü etmek için,
Geniş ovada parlamak için,
Çiçekceğiz olayım,
Güzel güzel sallanmak için,
Seni büyüleyip almak için.

Perde/Dördüncü Sahne

(*Klanyanın evi. Köşede Payapan yatıyor. Klanya onun etrafında dönüyor. İvan Petroviç, Timke, Pana yemek yiyorlar.*)

Klanya: (*Payapan'a*) Hiçbir şey yemiyorsun. Böyle nasıl iyileşirsin. İşte, iç, ilâç ot. Öğleden sonra efsuncu kadın gelecek. Keres konuşmuş.

Pana: (*Babasına doğru yürüyüp.*) Evet, baba, biraz daha tanışalım mı. Ben senin Pana oğlun oluyorum.

Klanya: Çocuğum...

Pana: Korkma, anne. Yatan kimseye vurmak bana yakışmaz. Bir iki söz etmeye.

Timke: Ben de babamla tanışayım. Ben Timke oğlun oluyorum, Dimitriy Feofanoviç. Bana babana benziyorsun diyorlar. Benziyor muyum?

(*Payapan ses çıkarmıyor.*)

Klanya: Çocuğum... ne yapıyorsunuz?

Timke: Ne yapmıyoruz. Babamızla tanışıyoruz.

Klanya: Paynuş... Sustur kardeşlerini.

Pana: Anne, sen araya girme. Biz babamızla konuşuyoruz.

İvan Petroviç: İyileşince konuşursunuz. Hasta insana eziyet etmek için, yüreksiz olmak gerek.

Pana: Benim yüreğim yok. Onun olmuş mu? Biliyor mu o, bizim nasıl büyüdüğümüzü? Baba, ben cezaevine düştüm, ben hırsızım, a, sen sor, niçin hırsız olduğumu. Sor, baba. Konuşmuyorsun? Öyleyse ben anlatayım: "Güzel yiyecek canım istedi, güzel elbise giymek istedim. Kaset dinlemek, kızlarla sinemaya gitmek."

Klanya: Çıplak yürümedin. Ben küçükken, çizme yokken, ala karda çıplak ayak yürüdüm.

Pana: Sen öksüzmüşsün. Benim annem babam vardı. (*Annesine.*) Seni suçlamıyorum, sen büyüttün bizi, ya bu...

Payapan: Atın beni, ormana götürüp atın. Kurtlar parçalasın. (*İnliyor.*) Sevgili, Klanya, niçin beni getirdin?

Klanya: Tedavi etmeye getirdim. İç ilâcını (*İlâç veriyor.*)

Payapan: Tedavi etme beni. Belâli kişiyim ben. Bana cehennemde yanmak gerekir.

Klanya: Bak... Acele etme, cehennem ateşi sönmüyor. Yanmak için acele edersin.

Payapan: İyileşirsem, iyileşecek olursam, bir yardımım dokunur elbet.

Pana: Hadi oradan! Neredeydin, baba, 15 yıldır? Ben seni ne kadar özledim, ne kadar istedim, ne kadar bekledim! Sana mektuplar yazdım "Gel baba, senin yokluğun bizim için kötü" diye. Sen hiçbir mektubuma cevap vermedin.

Payapan: Hiçbir mektup almadım.

Pana: Sen olsaydın, belki, ben de adam olurdu. Şimdi ben sabıkalıyım. Beni işe almıyorlar. Benden kaçıyorlar, ben ikinci sınıf insanım. Ve biliyor musun, cezaevinde hayatın nasıl olduğunu. Çok güzel, çok neşeli. Bak, bana nasıl damga vurdular. (*Yüzündeki izi gösteriyor.*)

Klanya: Çocuğum, düşünme onu, unutuver.

Pana: Unutamıyorum anne. Onlar beni dövdüler, köpek gibi havlattılar. Ben havlamadım, karşı geldim, fakat acıya dayanamayarak havladım. Sonra yılan gibi sürün-

düm. Böyle işkence ediyorlar içerde.

Klanya: Sevgili yavrum, nasıl dayandın?

Pana: Sonra ben başkalarını, yeni gelenleri süründürdüm, havlattım, işkence ettim.

İvan Petroviç: Yeter, kardeş, işkenceye, sürünmeye. Ben senin için iş konuştum. İnşaatta.

Pana: Hadi oradan! Kereste çalayım, yazlık yapanlara satayım.

Klanya: Bak, yine cezaevine düşersin.

Pana: Korkma, anne, gitmem ben o işe.

İvan Petroviç: Hırsızlıkla yaşamaya?

Pana: Evet, el varken, uzatmak.

İvan Petroviç: (*Pana'ya doğru fırlıyor, fakat dokunamıyor.*) Ben senin elini. Yarın kerpiç dökersin.

Pana: Dökmem.

İvan Petroviç: Dökersin! Veya cezaevine gidersin! Başka yolu yok!

Pana: Gireyim, bana başka çıkar yol yok.

Klanya: Temiz yaşanmaz mı yavrum.

Pana: Temiz, temiz. Sen bütün hayatını temiz yaşadın. Fakat ne oldu? Bu paslanmış demir yataklara, kapağı kapanmayan dolaba, bu eski püskü süpürgelere? (*Ayağıyla önündekilere vuruyor.*)

Timke: (*Pana'yı omzundan tutup annesine doğru sürüklüyor.*) Sen alçak, sen kokmuş fail, kime sövüyorsun? Unuttun mu, kim senin kötü karnını iyileştirdi?

İvan Petroviç: Suçunu, suçunu annemin yüzüne..

Pana: Anne beni değil... Sen güzel yaşadın. Olmayan bir şey yok. (*İvan Petroviç'e doğru gösterip.*) İşte bunlar, komünistler, hâkim olan köpekler, yurdu bütün yaktılar. Her şeyi kendilerine aşırıyorlar. Doymaz kan emiciler, sahtekârlar.

İvan Petroviç: Ben neyi aşırıdım, söyle, neyi?

Pana: Öyleyse kim yiyici. Diş varken ısır, el varken aşır.

İvan Petroviç: Bak bu pis herifler. İşte bunlar yüzünden biz, değişimleri yapamıyoruz, bir yerde saplandık. Öğrenmeyi sevmiyorlar, çalışmayı sevmiyorlar, değişimler olmasından hoşlanmıyorlar. Ancak dillerinde var. Pis herifler

Pana: Ya siz, komünistler, halkı nasıl aptallaştırdınız?

İvan Petroviç: Sen, Pana, komünistlere dokunma, kolun kısa.

Pana: Uzun kollu olduğu için insanları öldürdünüz, hapishanelere kapattınız.

İvan Petroviç: O yanılğı olmuş, büyük yanılğı. Bunu sen bütün komünistlere yükleyemezsin. Dikensiz ot olmaz. Bizim de aramızda yumuk yumruklular, doğranmaz kalaslar, pis herifler.

(*Giriyor Paara.*)

Paara: Merhabalar. (*El uzatıp, Klanya ile merhabalaşıyor.*)

Klanya: Merhaba, merhaba, Paara.

Paara: Sağlığın nasıl?

Klanya: Yavaş yavaş iyileşiyorum.

Paara: (*Payan'ı gösterip.*) Getirdiniz mi?

Klanya: Evet, otlarla tedavi ediyorum. Peki, sen nasılısın?

Paara: Kötü, anne. Paynuş'la konuşmaya geldim. (*İvan Petroviç'e.*) Sen hiç evinde yaşamıyor musun? Her geldiğimde kapın kapalı. Yoksa bana mı açmıyorsun?

İvan Petroviç: Eve geç dönüyorum.

Paara: İşe dalmışsın, biricik oğluna bakmıyorsun.

İvan Petroviç: Ona ne oldu?

Paara: Ne, ne? Oğlun kadın alıyor, Beyaz Rus'u. Dün mektup aldım.

İvan Petroviç: Çok güzel, mutluluk verici haber.

Paara: Beyaz Rus'u alıyor.

İvan Petroviç: Alsın. Beyaz Rus insan değil mi?

Paara: İnsan, fakat, kendi insanı değil. Nerede gördün Hakas'ın Beyaz Rus'la mutlu olduğunu. Yoksa bu senin perestroykan mı?

İvan Petroviç: Varya... Varya...

Paara: Paynuş! Nasıl gözün görmüyor, nasıl kulağın duymuyor? Her yerde savaş var, kan dökülüyor, milletler birbirine giriyor. Yoksa bizim oğlumuz da mı savaşsın?

İvan Petroviç: Varya, sen eğitilmiş kişisin, utanmıyor musun böyle konuşmaya?

Paara: Bana utanç verici, fakat sana değil, oğlunun hayatı kayıyor, seni iyi de kötü de ilgilendirmiyor.

İvan Petroviç: Ben oğlumun mutlu olmasını istiyorum. Bu yüzden onun hayatına karışmıyorum. Kimi severse alsın.

Paara: Alamaz! Ben sağken alamaz! Yarın Kızılyar'a gidiyorum. Ben oğlum için yaşıyorum. Çıkar beni işimden, gücün varsa çıkar.

İvan Petroviç: Çıkarırdım. Ne yazık ki öyle bir kanun yok. Bir gök altında yaşıyoruz, fakat aynı dili konuşamıyoruz, utanmalıyız.

Paara: (*El çırpıyor.*) Güzel, çok güzel konuşuyorsun.

Pana: Doğru söylüyor. Ben de düşünüyorum: Bu halk aklını mı yitirdi. Neyi bölüşemeyip böyle kapışıyorlar.

İvan Petroviç: Gökyüzünü bölüşemiyorlar, pis herifler.

Paara: Sana hepsi pis herif. Peki sen nasıl yaşıyorsun?

İvan Petroviç: Nasıl yaşıyorum?

Paara: Hırsızlayarak. Ben böyle idareci görmedim. Ona hiçbir şey gerek değil. Hali toz içinde, kristal kırılıyor, araba duman çıkarıyor. Parasını bilinmez vakıflara yarıyor. Sen (*eliyle gösteriyor.*) tavuk gibi, kendinden, kendinden itiyorsun. Fakat başkaları kendilerine, sadece kendilerine çekiyorlar. Seni takdir ettiklerini düşünüyorsun? Yanılıyorsun. Yemesen de, yiyor diyorlar, giymesen de, giyiyor diyorlar.

İvan Petroviç: Bitti mi?

Paara: Bitmedi. Yeterince dinle. İyi insanlardan kadınların kaçtığını düşünüyorsun. Onlara tutunuyorlar, Paynuş. Fakat ben senle baş edemedim. Tanrının günü iş, tatil

günü iş, bayram günü iş. Perestroyka için sen canını verirsin, fakat o, başladığı yerde duruyor. Sen onu, Paynuş, içeri sokamazsın!

İvan Petroviç: Bitirdin mi?

Paara: Bitirmedim. Arabana bindirdin mi beni bir kere? Resmî araç sana ayak oldu. Ben, bürokrat karısı, otobüslerde sürünüyorum.

(*Antip Nikanoroviç giriyor. Hepsiyile tokalaşıp, merhabalaşıyor.*)

Antip Nikanoroviç: (*İvan Petroviç'e.*) Yer altına girsen de seni buluruz. Sabah iş yerine gittim, rayona gitti dediler.

İvan Petroviç: Geç, otur.

Antip Nikanoroviç: Oturacak zaman yok. Dışarıda beni bekliyorlar. Bugün dönmemiyim.

Paara: (*İvan Petroviç'e*) Ben gidiyorum. Saşa'ya mektup yaz. Düşünmesini sağla, senin sözünü dinler.

Antip Nikanoroviç: İleri geri mi konuşuyor? Şimdiki gençlerden her şey beklenir.

Paara: Benim oğlum öyle değil. (*Çıkıyor.*)

Antip Nikanoroviç: Konuşacak bir mesele var.

İvan Petroviç: (*Evdekilere.*) Siz, bizi biraz yalnız bırakabilir misiniz?

Klanya: Tamam, tamam, konuşunuz, karışmayız. (*Gidiyor.*)

Antip Nikanoroviç: Paynuş, ben seninle, saklamadan, doğruyu konuşacağım. Birlikte okuduk. Senin düzeltereğini düşünüyorum. Filippiç'le biz uyuşmıyoruz. O benim yolumu kapatıyor. Ben meseleyi çözüyorum, o başka karar alıyor

İvan Petroviç: Meselâ?

Antip Nikanoroviç: (*El uzatıp.*) Bunu anlatmak uzun sürer. Anlaşamıyoruz. Ben onunla çalışmamam.

İvan Petroviç: Ne olmuş? Sen ne söylüyorsun?

Antip Nikanoroviç: Siz onu başka yere atayınız.

İvan Petroviç: Onun yerine kimi getireceğim? Seni?

Antip Nikanoroviç: Niçin beni? Ben meseleyi öyle izah etmedim. Sadece gençler: "Orası senin yerin." -diyorlar.

İvan Petroviç: Kimler? Hangi gençler?

Antip Nikanoroviç: İcra komitesindekiler.

İvan Petroviç: Söyle onlara: Kendi işlerini daha iyi yapsınlar. Ve Timofey Filippiç'i ben tanıyorum. Birlikte çalışmayı seven biri. Fitne çıkararak biri değil o.

Antip Nikanoroviç: O zaman ben fitneci oluyorum. Ben anlaşabileceğimizi düşünmüştüm. Başkasına gitmem gerekecek.

İvan Petroviç: Git, fakat şunu bil: Ben Filippiç'i müdafaa ederim.

Antip Nikanoroviç: Bizim gençler senin çalışmanı pek beğenmiyorlar.

İvan Petroviç: Ben onlardan, Antip, korkmuyorum.

Antip Nikanoroviç: Hayır, gençler bugün büyük güç.

İvan Petroviç: Tehdit etme, Antip. Anlatayım, niçin sen bugün icra komitesine göz

diktin? Parti bugün kıymetli değil, amacını yitirdi.

Antip Nikanoroviç: Kıymetli olduğu için değil. Hayat, ekonomi meseleleri bana daha yakın.

(*Giriyor Keres*)

Keres: Merhabalar. Sözüünüzü kesmedim?

Antip Nikanoroviç: Yok, yok. Biz bütün meselelerimizi görüştük. Misafir olunuz bize. Son zamanlarda tiyatro bizden pek hoşlanmıyor.

Keres: Kötü karşılıyor olmalısınız.

Antip Nikanoroviç: Düzeliyoruz, düzeliriz. Koyun keseriz. Size hâlâ neden “ad” (nişan) vermiyorlar? İvan Petroviç, kendi insanlarımızı yükseltmeliyiz. Gerekirse biz de izleyiciler olarak, düşüncelerimizi yazarız.

Keres: Teşekkür, gerekmez. Benim babamın verdiği adım var, “Keres”. (*Dönüp mutfağa gidiyor.*)

(*Ogas giriyor.*)

Antip Nikanoroviç: Haydi, hoşça kalın. (*Ogas'ın elini silkeliyor.*) Sağlıklı yaşayınız.

Ogas: Teşekkürler, yavrum teşekkürler. (*Antip Nikanoroviç çıkıyor.*) Baksana, kendisi henüz genç, fakat konuşması becerikli. Klanya nerede?

Klanya: (*Mutfakta çıkıp.*) Buradayım, buradayım.

Ogas: Al bu otu. Kaynatıp içir. (*Klanya'ya demet edilmiş ot veriyor.*)

Klanya: Gel buraya, çay yudumla.

Ogas: Çay içmeye vakit yok. Belki, bugün kızım gelir. Çağırıyorum, çağırıyorum, geldikleri yok. Yaşlıların, hiçbirine gereği kalmadı. Ben milletvekili iken...

Klanya: (*kolunu sallayıp.*) Bak, bu yine vekilliğine gitti.

Ogas: Ben milletvekili iken, evet...

Pana: (*Baş parmağını gösterip.*) Bütün meseleleri çözmüştünüz, değil mi?

Ogas: Başka ne, vekil çözmeyecek de... Şimdi sadece dillerinde... Paynuş, ben senin için çalıştım, ya? Şimdi nasıl ödeyeceksin?

İvan Petroviç: Evet, ne gerek nine?

Ogas: (*Düşünüyor, sonra yüksek sesle.*) Araba! Ben yalnızım. Şu... oğlum alamıyor. Belki, arabası olsa, bana da gelir.

İvan Petroviç: Araba bugün zor nine. Yetişmiyor, görev çok.

Ogas: (*İvan Petroviç'i sarsıp.*) Sen, yakın ninene görevsiz verirsin, vekil ninene.

Pana: Onun senin gibi dostları çok.

Ogas: Fakat vekil olmamışlar, atlı arabaya binmemişler. (*Gülüştürüyorlar.*) Haydi, gideyim. (*İvan Petroviç'e.*) Sen, Paynuş, idarecisin. Yaşlıları gücendirme. Bugün varız, yarın yokuz.

(*Nine çıkıyor, Payapan inliyor, Klanya onunla birlikte gidiyor. Pana da gidiyor.*)

Keres: (*Gülüştürüyor.*) Araba verin ona. Benimle nasıl ödeyeceksin, Vanya? Ben de senin için çalıştım?

İvan Petroviç: Peki, sana ne gerek?

Keres: Para... *(Gülüştürüyorlar.)*

İvan Petroviç: Benden bir şey istemiyorlar. Ben onlara bir şekilde yardım etmeye çalışıyorum, fakat pek yardım edemiyorum. Sonra kötüleşiyorum, acı çekiyorum, kendimi yiyorum.

Keres: Ben anlıyorum bunu. Ben kendi oyunumu, bu şekilde, beğenmiyorum.

İvan Petroviç: Sen, Keres, iyi sanatçısın, Tanımıyorum üzerine.

Keres: Teşekkür. Vanya, bazen benim için ürkütücü. Nereye gidiyoruz? Bizi neler bekliyor? Ben açlıktan korkmuyorum. İnsanların tavırları beni korkutuyor. Halk bozuluyor, düşünceleri tamamıyla değişiyor. Saygı, hürmet yok. Nefretle bakıyorlar, kötüleşiyorlar, insan insana acımıyor. Vanya, yoksa, o zaman geldi mi: Kardeş kardeşe el kaldıracak, karşılıklı kötü bakacak. Yazıyor Kitap'ta.

İvan Petroviç: Ben inanıyorum: İnsanın iyisi yoldan çıkar. Yeniden doğruyu bulur o. Güçlükler onu sıkıştırıyor. Hayatımız değişince, her şey yerli yerine oturacak.

Keres: Dünyayı düşünüyorum, Vanya, sanat, kendini yeniler. Bu düşünce bana yaşamak için, umutlu olmak için güç veriyor.

(Sessizleşiyorlar. Tayka giriyor.)

Tayka: Girebilir miyim? Merhabalar. Matilda burada mı?

Pana: Hangi Matilda? Niçin o burada olacak?

Tayka: Evinde yok. Bana burada dediler.

Pana: Peki, niçin gerek o sana? Ha-a?

Tayka: Ben sınıf başkanayım, Matilda derse gelmiyor.

Pana:Ha-a, hocasın. Hocaya saygı göstermeli. *(Yarı eğilip, eliyle köşeyi gösteriyor.)*

Klanya: *(Pana'ya.)* Uğraşma. Başköşeye otur. Kimin çocuğu oluyorsun?

Tayka: Babam Apçişke Todikov, annem Opras, nüfusta Efrosinya. Öök Beltiri'nde yaşıyoruz.

Pana: Peki, senin adın?

Tayka: Tayka, Tayka Todinova.

Pana: Peki, Tayka Todinova, sizin ailede haberler nasıl? Öğrenciler karışmıyorlar?

Tayka: Onlar niye karışsınlar?..

Pana: Fakat madenciler karışıyor. Sizler yardımlaşmak yerine, özenle, oraya oturuyorsunuz.

İvan Petroviç: Pana... *(Tayka'ya)* Siz onu dinlemeyin. O bizim, böyle, şakacı oğlumuz.

Pana: Ve kavgacı, fakat iktidardakilerle uğraşmıyorum. Onlar bana dokunmuyorlar. Ufak bir şey olsa, ben gidip, sokakta oturayım, aç kalayım. Hemen, halk toplanır. *(Gülüyor.)*

Tayka: *(Pana'ya.)* Ben sizi Hakas gecesinde gördüm.

Pana: Gerçekten mi? Ben seni nasıl görmedim.

Tayka: Başka kızları görmüş olmalısınız. *(Gülüştürüyorlar. Matilda giriyor.)*

Matilda: *(Tayka'ya.)* Bak hele, sen buraya niçin geldin?

Tayka: Seni arıyordum. Niçin derse gelmedin?

Matilda: Sana ne bundan?

Pana: *(Matildaya kızıp.)* Sana ne bundan? Hocan o senin, ahmak.

Matilda: Kendin ahmaksın, budala!

İvan Petroviç: *(Pana'ya.)* Huyunu koltuk altına sakla, ersin sen ne de olsa...

Pana: Erim, erim, bu yüzden, kadınları başıma çıkarmam. *(Matilda'ya)* Niçin derse gitmiyorsun? Niçin sen burada dolanıp duruyorsun? Köşe surat, yumuk göz?!

Matilda: Ya sen, kepçe kulak, küt kalas!

Pana: Yaylan buradan! Şu kısa kuyruğunu kesip dolarım.

Matilda: *(Arkasını gösterip)* İşte, işte! Dola, dola! Kes!

Timke: Vay, failler. Gördünüz mü böyle örnek? *(Kıkırdayıp gülüyor.)*

Perde/Beşinci sahne

(İvan Petroviç'in çalışma odası. Parlak, uzun masa, ona çapraz konulmuş daha kısa masa. Orada telefonlar. Duvar etrafında oturaklar. Pencereelerde resimli, ağır ipek perdeler. İvan Petroviç masa başında uyukluyor, kapının çalmasıyla uyanıyor... Antip Nikanoroviç giriyor.)

Antip Nikanoroviç: Merhaba, İvan Petroviç. Sabah erken çıktık, seni işte yakalamaya. *(İvan Petroviç seslenmiyor.)* Yeni iş, yeni düşünce.

İvan Petroviç: *(Hoşlanmayarak.)* Kutlarım seni yeni mevkiin için. Filippiç'i sendikaya kaydıldınız, ya? *(Susuyorlar.)*

Antip Nikanoroviç: Seçmenler karşı geldiler.

İvan Petroviç: Seçmenlere yükleme. Niçin toplantıyı çok aceleyle, hazırlıksız yaptırdınız? Dua et, o zaman Moskova'daydım, aceleyle bıraktınız... *(Telefon çalıyor.)* Toplantı olmayacak. Biz onu 18'ine erteledik. Bu meseleyi çözmeden önce güzelce tartışmak gerek. Evet, Acele etmeden. *(Telefonu bırakıyor.)*

Antip Nikanoroviç: İvan Petroviç, toplantıyı, sadece kendimiz yapmadık. Yapan Aleksey Dmitriyeviç idi.

İvan Petroviç: Biliyorum. Önceden hepsini ayarladınız. Sen, Antip, suya girmeden, çizmeni çıkarmazsın.

Antip Nikanoroviç: Ben düşündüm, siz aynı yerde çalıştığınız için aynı şekilde düşünüyorsunuz. Aleksey Dmitriyeviç zorladı beni bu işe.

İvan Petroviç: Anlaşıldı, arabaya koşmuş seni. Aynı hizada sürmek için.

Antip Nikanoroviç: Petr Nikolayeviç de...

İvan Petroviç: Ölü laçınle kargalar korkutulmaz. Petr Nikolayeviç oyundan çıktı, yargılanıyor o.

Antip Nikanoroviç: İvan Petroviç, ben anlamıyorum, niçin bana karşısın. Sana kötülük etmedim gibime geliyor.

İvan Petroviç: Ben insanın başına üşüşenlerden hoşlanmıyorum. Filippiç'in emek-

liliğine iki yıl kalmıştı. Onu da düşünmediniz.

Antip Nikanoroviç: Bizim glasnost, demokrasi. Bana inanıyorlar, benim için çalışıyorlar, niçin ben çalışmayayım.

İvan Petroviç: Bak, ben onu sana sormuştum, niçin çalışmıyorsun? Süt çoğalacağına azalıyor, et üretiminde planın altında kalıyoruz.

Antip Nikanoroviç: Yem yetiştiriyor.

İvan Petroviç: Mesele, yemden değil. Disiplini sağlamak gerekir. Sormalı, mesele nerede, kontrol etmeli.

Antip Nikanoroviç: Çiftlikte mi yatalım?

İvan Petroviç: Gerekiyorsa, yatarsın.

Antip Nikanoroviç: Eski gelenek o, İvan Petroviç, yeni yöntemlerle çalışmak gerek.

İvan Petroviç: Çalış, kim sana vermiyor. (*Susuyorlar.*) Sorunun nedir?

Antip Nikanoroviç: Bize yardım gerekli

İvan Petroviç: Parayla? Önceden konuştum, para yok.

Antip Nikanoroviç: Öncelikle köyde okul yapmak gerek, Nımırttıg'da tahta. Seçmenler kızıyorlar.

İvan Petroviç: Bu sorunları toplantıya sunarız. Yardımlaşırız, okul gerekli.

(*Odaya Pacan dalıyor.*)

Pacan: Müsaade edin girmeye?

İvan Petroviç: (*Antip'e.*) Senin sorunlarının hepsi?

Antip Nikanoroviç: Ufak tefek sorunlar var, fakat onları sonra da. (*Pacan'la tokalaşıp, mehabalaşıyor.*) Nasılsınız?

Pacan: Gençleri yükseltmiyorsunuz. Gereksiz işlerde tutuyorsunuz.

Antip Nikanoroviç: Bana uğrayın, konuşuruz...

Pacan: Konuşmakla doyulmaz. Meseleyi çözüünüz, yöneticiyseniz.

Antip Nikanoroviç: Çözeriz sakince. (*Gülüyor.*) Sizlerle, gençlerle, uyuşmak gerek. (*İvan Petroviç'e.*) Haydi, sağlıcakla.

(*Antip Nikanoroviç çıkıyor.*)

İvan Petroviç: Otur, Pacan, buraya, yakına.

Pacan: (*Elinden tutup.*) Pacan İvanoviç. Mesleğe gelince, kendinizi iyice tanıtmalıyız. Mühendisim, fakat kendi işimi yapmıyorum, 250 lira almaya razı olmuyorum. Kooperatifeyim, İnşaatçı.

İvan Petroviç: Duymuştum seni, Pacan İvanoviç.

Pacan: Ben köprünüzü sevmiyorum. Öncelikle, kooperatiflere ne zaman ilgi göstereceksiniz. Geçmeye karar vereceksiniz, sonra. Yüz gücün varsa, yoksa boğul, öyle mi?

İvan Petroviç: Sen karıştırma, açıkça söyle, ne gerek.

Pacan: Yapı malzemeleri.

İvan Petroviç: Onu biz size mi alıp vereceğiz?

Pacan: Biz kendimiz alırız. Bütün mesele nereden? Oraya gitsen yaramaz, buraya gelsen yaramaz. Veya, öyle para istiyorlar ki, bayılırsın. Biz henüz milyoner Rokfeller değiliz.

İvan Petroviç: Peki ne inşa edeceksiniz siz?

Pacan: Her şey, fakat öncelikle yazlıklar.

İvan Petroviç: Köylerde yaparsınız. İnşaat işleri orada çok. Yazı Hol'da ahırlar yaptırıyorduk. İki ay içinde yarım kaldı.

Pacan: Peki kim yaptı? Çok para isteyen serseriler. Kendi insanlarına yaramaz: Hayat zor, para yok. Gidip gelenlere para bulunuyor. Fakat onlar yarım yamalak yapıyorlar. Paranın çoğunu aşırıp gidiyorlar (*Arkasına vurup.*) Bulunuz onları, doğru oturuyorsanız. Biz inşa etseydik, baştan sona ederdik. (*Telefon çalıyor.*)

İvan Petroviç: A-a, Kiril İvanoviç, merhaba, merhaba. Yine ne suç işlendi. (*Dinliyor.*) Ne zaman? Suçluysa, tutuklayın. (*Dinliyor.*) Korkunuz da. Tamam. (*Telefonu kapatıyor.*)

Pacan: Kendi milletini düşünmek gerekir, **İvan Petroviç:**

İvan Petroviç: Fakat, biz düşünmüyoruz?

Pacan: Siz guguk kuşu gibi uzakta, yüksekte, ötüyorsunuz, halka ininiz.

İvan Petroviç: Kulak boynuzu geçmiyor.

Pacan: Bu nasıl düzeltilecek öyleyse?

İvan Petroviç: Düşün, Pacan İvanoviç. (*Susuyorlar.*) Yöneticiler tanrı değil, hayat bağışlayacak. İnsanın biraz kendisi gayret etmeli.

Pacan: Kavga etmiyorum. Bizim halk çürük, içkiye kapılmışlar, fakat, siz yöneticiler, halkı düşünmüyorsunuz, kendiniz için yaşıyorsunuz.

İvan Petroviç: Bu doğru değil.

Pacan: Doğru, yöneticiler kendileri saraylarda yaşıyor. Köydeki insanlar nasıl evlerde yaşıyor? Dedeler, nineler bundan yüz yıl önce yapılan eski kırık dökük evlerde. Ahır gibi klüpler. Yollar kötü. Böyle yaşamak için mi biz devrim yaptık 1917 yılında? Ağlamak istiyorum, İvan Petroviç.

İvan Petroviç: Sen ağlama. Yenilen, değiştir hayatını. Köylerde sadece nineler ve dedeler var. Niçin sizler, gençler oraya gitmiyorsunuz?

Pacan: Şehirdeki düzeni kurunuz, gideriz. Tiyatroyu, yüzme havuzunu, taşraya çıkarmalı. Atom çağında titreyerek taşraya gidemem.

İvan Petroviç: Biz sana yaşayacak ev yaptırırız.

Pacan: Taşraya gitmekle doymazsın. Kafe, restoran, bar. (*Gülüşüyorlar.*) son sorum, Siz kiminlesiniz? Bizimle misiniz, bize karşı mı?

İvan Petroviç: Kiminle, siz kimsiniz?

Pacan: Gençler.

İvan Petroviç: Ben hiçbir zaman gençlere karşı olmadım.

Pacan: Öyleyse bizim gençleri birer iş başına getiriniz. Getirmezseniz, bizim tarafımızdan yardım göremezsiniz.

İvan Petroviç: Bu tehdit?

Pacan: Düşünce.

İvan Petroviç: Akıllı adamsın sen, Pacan İvanoviç, fakat soruyu yanlış soruyorsun: Bizimle, bize karşı. Biz bir ağacın dallarıyız. Biz dağılamayız. Birlikte, beraber olmalıyız. O zaman değişimleri gerçekleştirebiliriz, halkın hayatını düzene sokabiliriz.

Pacan (*Kalkıyor.*) Sorduğum sorularıma cevap alamadım. Düşününüz, İvan Petroviç, her şeyi düşününüz. (*Çıkıyor, giriyor Paara.*)

Paara. Merhaba, Paynuş. Beni düşünmüyordun? (*İvan Petroviç ses çıkarmıyor.*) Kızılyar'a gidip geldim, boşu boşuna. Evlenmişler. O Beyaz Rus'u hemen almış. Ağlayarak döndüm. Yüreğim burada, Paynuş, fırlayacak gibi çarpıyor. Şimdi Anton'ı işten çıkarıyorlar. Okulda denetim olmuş, eksiklikleri çok bulmuşlar. Paynuş, sadece sen yardım edebilirsin ona. (*Susuyorlar.*) Bakma bana öyle. Biliyorum ne düşündüğünü: Utanmaz, başka erkekle yaşıyor, yardım için bana geliyor. Başka kimden yardım isteyeyim, Paynuş?

İvan Petroviç: Bilemiyorum, Varya, yardım edebilir miyim sana.

Paara: Edebilirsin, Paynuş, edebilirsin. Sadece telefon et, bir iki söz söyle, çıkaramazlar. Seni hepsi sayar.

İvan Petroviç: Mesele, Varya, beni saymalarından değil. Çalışır mı o orada? –Yoksa, o başka bir işe mi girmeli?..

Paara: Nereye? Bizde ona uyan iş yok da.

İvan Petroviç: Sadece öğretmen olsun.

Paara: Öğretmen olmaz. Başka bir işe yerleştiriniz.

İvan Petroviç: Seviyorsun yönetici karısı olmayı Varya, müdür karısı olmayı.

Paara: Yüksekten alçağa düşmekten hoşlanmıyorum. (*Susuyorlar.*) Niçin sormuyorsun, nasıl yaşadığımı, mutlu olup olmadığımı?

İvan Petroviç: Su kaynatarak yağ çıkaramayız, Varya.

Paara: Sen beni hiçbir zaman sevmedin. Beni kendinden uzaklaştırdın, yardımlaşmadın, benimle bölüşmedin kendi düşüncelerini. Geceleyin dönüp yattın. Ben sana kadın olarak gereksizdim.

İvan Petroviç: Varya ben işte çok yoruluyorum...

Paara: Sen yanıyorsun, fakat başka yarda.

İvan Petroviç: Her zaman yandım, Varya, şimdi söndüm.

Paara: (*Gözyaşını siliyor.*) Ne talihsiz bir insanım. Acı çekip, öksüz büyüdüm. Annem beni bırakıp, kocaya varmış. Ben Karatin kardeşimde yaşadım. Eniştem beni fazlalık gördü, her yemekten azını verdi. Ben ölmeyi düşündüm, yeniden kalkmamayı, yaşamamayı.

İvan Petroviç: Varya, sen bunu bana anlatmıştın.

Paara: Yeniden dinle. Ben büyük aşk hakkında düşündüm. Gelecek yakışıklı, iyi oğlan beni götürecektir. Ben mutlu yaşayacağım. Nerede o mutluluk, Paynuş?

- İvan Petroviç:** Varya, yirmi dakika içinde toplantım var.
- Varya:** Olsun, beklesinler. Ben seni hayatımda çok bekledim, geceleri uyumadım.
- İvan Petroviç:** Teşekkür ederim.
- Paara:** *(Sinirlenip.)* Teşekkür etmesini bilemedin. Beni işine de birlikte götürmedin. Eğitimci olacak kişi miyim ben? Bölge komitesinde yer vardı, istedim: Oraya gireyim dedim, almadın, kendi insanımı yükseltmek senin için utandırıcı oldu. Başkaları, bir işe yaramazlar, büyüyorlar, yükseliyorlar.
- İvan Petroviç:** Beyinin yerine yönetici ol.
- Paara:** Gülme bana, Paynuş. Ben treni kaçırdım.
- İvan Petroviç:** Başka trene binersin.
- Paara:** Elli yaşına yaklaşınca, kariyer yapılmaz. Anton'a yardım etmeni istiyorum.
- İvan Petroviç:** Ben, Varya, şimdi sana bir şey söyleyemem. Fakat ilçeye konuşacağım. Bir yolu varsa işten çıkarmasınlar.
- Paara:** *(Kalkıyor.)* Teşekkürler, Paynuş. Yüzün sararmış. Ağır gelir sana burası.
- İvan Petroviç:** Fakat bugün kime hafif, Varya? Hoşça kal.
- (Paara çıkıyor. Kapı açılıyor. Matilda'nın yüzü görünüyor, onu içeri sokmuyorlar.)*
- Matilda:** Bırakın, tutmayın beni. Ben gireceğim!
- Ses:** Onun vakti yok.
- Matilda:** Benim de vaktim yok.
- Ses:** O büyük devlet işlerine bakıyor.
- Matilda:** E, ben buraya oynamaya mı geldim? Ha-a? İvan Petroviç, bu kadın beni bırakmıyor. Ben azıcık.
- İvan Petroviç:** Gir, gir.
- Matilda:** *(Başını kapının dışına çıkarıp.)* Duydun mu, müdürün beni nasıl ağırlıyor.
- İvan Petroviç:** Geç otur. Adın ne senin?
- Matilda:** **Matilda:** Bazıları, yüzün Hakas, adın Fransız diyor. Ben onlara evlilik dışı fransızım diyorum. *(Gülüyor.)* O-o, sizin yanınıza girmek, ne zor. Zincirdeki köpekler gibi bekliyorlar. *(Etrafa bakıyor.)* Ben hiç büyük yönetici yanına girmedim. Sakinmiş burası. Niçin duvarlar boş? İşte şuraya ayna asmak gerekir. Gelen insanlar baksınlar. Size de ayna gerekir. Yaşlı değilsiniz henüz. Ve duvarlara tablolar asmalı. Ayıcık ağaca çıkıyor, hayır orman daha güzel, dere, onun kıyısında çiçekler. Bu hayata tutunacaksınız, böyle bakmalısınız.
- İvan Petroviç:** Siz hayata karşı durabiliyor musunuz?
- Matilda:** Duramıyorum. Bugün otobüsle gittim. Halk tıklım tıklım. Bir iri yarı, tıknaz kadın bana doğru yatıyor. Ben ona: «Sakinleş, görmüyor musun, rahatına bak» dedim. Fakat o bana dönüp, «ırlama!» , Ben ona : «Çene gücüyle konuşacaksak, konuşalım». Kadın gözlerini devamlı kırıştırıp, burada diyor, yer var oturunuz diyor. Ben ona: «Önce çene gücüyle konuşalım!» Zavallı dönüp başını çevirdi. Otobüs durunca, ortadan sıvıştı. *(Gülüşüyorlar.)*
- İvan Petroviç:** Nerede çalışıyorsunuz?

Matilda: Boşta gezerim. Boşta gezere benziyor muyum?

İvan Petroviç: Hayır, alımlı, becerikli kız.

Matilda: Pul biriktiririm. Enstitüde, (*Önemsemeden.*) şu hani, bizim enstitüde okuyorum. Bıraktım. Canım istemedi. Çok sıkıcı. Ağaç başındaki baykuş gibi şişip oturur dur. Çıldırırsın.

İvan Petroviç: Peki, hangi fakültede öğrencisiniz?

Matilda: Hakas.

İvan Petroviç: Dil ve edebiyat?

Matilda: Evet.

İvan Petroviç: Hakas yazarlarının eserleriyle tanışıyor olmalısınız?

Matilda: Tanıştım, bazılarıyla.

İvan Petroviç: Kimin eserlerini beğendiniz?

Matilda: Hiçbirini. Gerçeği söylemek gerekirse, İvan Petroviç, okudum da. Çünkü, onlar yalan yazıyorlar?.. Hep, yalan?

İvan Petroviç: Peki, kimi okumayı seviyorsunuz?

Matilda: Sevmek. Şu... (*Düşünüyor.*) Şu hani... Balzak Anoriydi. Ne şeytan o, kandırıyor, ya? Kadınları şöyle sarıp bırakıyor.

İvan Petroviç: Benim yanıma niçin geldiniz, Matilda?

Matilda: Boş gezme meselesi.

İvan Petroviç: Anlamadım, Matilda.

Matilda: Boş gezmeyi sevmiyorum, beni tiyatroya sokunuz.

İvan Petroviç: Artist olmaya?

Matilda: Olabilir.

İvan Petroviç: Orada yetenek gerekir, Matilda.

Matilda: (*Sesini alçaltarak.*) İvan Petroviç, yetenek bende çok, kaynıyor. Şarkıysa, şarkı söylerim. Danssa, dans ederim. Güünecekse, gülerim. (*Kesintisiz kahkaha atıyor.*) Fakat, ağlayamıyorum. Her ne yapsam, gözlerimden yaş çıkaramıyorum. Fakat gülmeyi biliyorum. (*Yeniden kahkaha atıyor.*)

İvan Petroviç: (*Gülüyor.*) Tamam, Matilda, tamam. Sen tiyatroya git, konuş yönetmenle, belki, gerçekten seni alırlar.

Matilda: Yukarıdan telefon edilse, daha iyi olurdu.

İvan Petroviç: Tamam, Matilda, telefon edeyim. Size ilgi göstermelerini isteyeyim. Fakat kendi dilini, edebiyatını bilmek gerek.

Matilda: Gerek, gerek. Kendi dilini bilmeyen kargaya benzer, gıklar, gıklar, fakat bilinmez ne gıkladığı. (*Gülüştüyorlar.*)

(*Kapıyı vurmada, telaşla, Timke giriyor.*)

Timke: Ağabey, bizde polis var. Pana'dan, ifade alıyorlar. Annem beni sana gönderdi.

İvan Petroviç: Biliyorum, telefon ettiler bana.

Matilda: Şimdi Pana'yı içeri alırlar mı?

İvan Petroviç: Suçluysa, alırlar.

Matilda: (*Ağlamaklı.*) Şimdi beni birlikte içeri atarlar. Ben onunla birlikte iki sat-
tım, fahiŐ fiyatı. İvan Petroviç, kurtarın bizi.

Timke: (*Taklit ederek.*) Kurtarın bizi, satması size, kurtarması İvan Petroviç'e

Aktaran: EKREM ARIKOĐLU